

Чорний А.М

студент I курсу

юридичного факультету

Тернопільського національного

економічного університету

Науковий керівник: к.і.н., доцент, доцент кафедри

теорії та історії держави і права ТНЕУ

Грубінко А.В.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розбудови України як демократичної, соціальної та правової держави з урахуванням глобальних змін, які відбулися останнім часом, розвиток місцевого самоврядування є одним з пріоритетних напрямів державної політики. Феномен Євромайдану окреслив європейський вибір населення України, що актуалізувало проблему реалізації ратифікованих угод з країнами ЄС, у тому числі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, а також забезпечення якісного розвитку регіонів країни як важливих складових частин економічної системи України. Розвиток держави неможливий без розвитку регіонів, від того, наскільки сильною є регіональна влада, як вона забезпечує надання соціальних послуг населенню. Розуміючи важливість цієї проблеми, на сучасному етапі розвитку всіх гілок влади постає питання про необхідність вдосконалення теорії та практики сучасного державотворення, зумовленого трансформаціями в політичній системі суспільства, проведенням адміністративно-територіальних, регіональних реформ, упровадженням конструктивного соціального партнерства між центром і територіями.

Існують два основних підходи до тлумачення поняття «система місцевого самоврядування». Перший з них правовий, ґрунтується на ст. 5 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (далі – Закон), згідно з нормами якої до системи місцевого самоврядування в Україні входять: територіальна громада; сільська, селищна, міська рада; сільський, селищний, міський голова; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні і обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення. У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради можуть утворюватись районні в місті ради. Другий підхід, більш поширений у наукових колах, викладений у працях сучасних учених, зокрема В.В.Мамонової. Так, на її думку, «система місцевого самоврядування (англ. system of local self-government) – впорядкована сукупність організаційних форм, інститутів місцевої демократії, зв'язків між ними та процесів, через які здійснюються функції місцевого самоврядування щодо вирішення питань місцевого значення,

а також людський, правовий, матеріальний та фінансовий [потенціал], необхідний для їх реалізації” [1, с. 342].

Система місцевого самоврядування так і не стала дієвим інститутом публічної влади, на сьогодні вона не задовольняє потреб суспільства. Функціонування органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) у більшості територіальних громадах не забезпечує сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання якісних та доступних публічних послуг. При цьому найбільше соціально-економічних проблем зосереджено на базовому рівні – селі, селищі, малому місті. Переважна більшість територіальних громад через їх надмірну подрібненість та надзвичайно слабку матеріально-фінансову базу виявилися неспроможними виконувати навіть власні повноваження ОМС, не кажучи вже про якість та доступність базових послуг: освіти, охорони здоров'я, культури. У більшості з них не утворено виконавчі органи відповідних сільських рад, відсутні найнеобхідніші об'єкти інфраструктури (аптеки, відділення зв'язку, об'єкти торгівлі, дороги). У сільських радах практично відсутні обслуговуючі кооперативи та комунальні підприємства з благоустрою, вивезення сміття, ремонту доріг. У результаті цього рівень життя у селі кардинально відрізняється від міського, що призводить до прискореної депопуляції малих сіл. Наприклад, із 2003 р. по 2009 роки населення в сільрадах менше 1500 жителів скоротилося більш як на 10 % [2]. Загалом, починаючи з 1991 р. чисельність сільського населення зменшилася на 2,5 млн осіб, а кількість сільських населених пунктів – на 641 одиницю (40 селищ та 601 село) [3].

Основні недоліки української моделі місцевого самоврядування зосереджені в її конституційній основі, зокрема в правовій та фінансово-матеріальній площинах, а також архаїчній моделі територіального устрою. Зокрема, Конституція України, визначаючи право територіальних громад здійснювати місцеве самоврядування через сільські, селищні та міські ради та їхні виконавчі органи, водночас, позбавила можливості мати свої власні виконавчі органи районні та обласні ради, хоч і визнала їх ОМС, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст. Тобто, всупереч міжнародній політико-правовій практиці та основним документам, що регулюють функціонування місцевого самоврядування, насамперед Європейській хартії місцевого самоврядування, ОМС на обласному та районному рівнях не мають своїх виконавчих органів. Відповідно вони зобов'язані делегувати це право місцевим державним адміністраціям з метою забезпечення інтересів населення відповідних територій. Особливістю української моделі регіональної влади є те, що місцеві держадміністрації створюються й діють не з метою здійснення контрольних-наглядових функцій щодо законності діяльності ОМС, як у європейських державах, а перебирають на себе основний обсяг повноважень з управління відповідними територіями. У результаті на субрегіональному

(районному) та регіональному (обласному) рівнях публічне управління здійснюється не ОМС, а районними та обласними державними адміністраціями, що ставить під сумнів саме існування місцевого самоврядування на цих рівнях. Звідси – невиправдано широкі повноваження місцевих держадміністрацій, результатом чого є фактичне привласнення державою більшості за своєю природою самоврядних повноважень. Крім того, узаконена практика делегованих повноважень дає можливість виконавчій владі тримати місцеве самоврядування під постійним контролем, адже саме від її рішень залежить розподіл місцевих ресурсів та наявності в регіоні інфраструктури. Фактично існуюча система публічної влади на обласному та районному рівнях реалізується через систему політичного та економічного двовладдя. Ускладнює ситуацію відсутність ефективної системи стримувань і противаг між органами виконавчої влади і ОМС, що перманентно призводить до конфліктних ситуацій між ними [4].

Внаслідок децентралізації влади громада матиме можливість самостійно вирішувати переважну більшість своїх справ та проблем і отримувати якісні публічні послуги. здійснення реформи на визначених засадах дасть можливість підвищити ефективність єдиної державної політики на всіх територіальних рівнях з урахуванням комплексу ризиків. Буде створено умови для гармонійного поєднання загальнодержавних та місцевих інтересів, сприяння становленню та розвитку місцевого самоврядування зі збереженням статусу сільських рад та їхніх голів. За державного управління на демократичних засадах буде створено умови для ефективної діяльності децентралізованої влади з розвинутою системою дієздатного місцевого самоврядування. У ній і буде реалізована творча суспільно корисна громадська ініціатива мільйонів її вільних громадян та різних добровільно сформованих громадських спільнот у співпраці з реформованими органами публічної влади і втілена українська конституційна мета – суверенна, демократична, правова та самоврядна держава.

Список використаних джерел

1. Мамонова В. В. Система місцевого самоврядування / В. В. Мамонова // Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. – К.: НАДУ, 2011. – Т. 5. – С. 342–344.

2. Ковальова В. Реформа наблизить сільський побут до міського / В. Ковальова // Урядовий кур'єр. – 2014. – 17 травня. – С. 2.

3. Коваленко В. Модернізація Конституції та реформа місцевого самоврядування в Україні / В. Коваленко // Голос України. – 2013. – 29 листопада. – С. 11.

4. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333 -р // Урядовий кур'єр. – 2014. – 11 квітня. – С.6

5. Законодавство про децентралізацію влади. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/legislation>